

УДК 327.8

Мацієвський Ю. В.

ЗАХІДНИЙ ТИСК І СЦЕНАРІЇ ВИЖИВАННЯ ПОЛІТИЧНОГО РЕЖИМУ В УКРАЇНІ

Метою статті є оцінка здатності керівництва України протистояти західному тиску. Беручи до уваги ключову тезу С. Левітські і Л. Вея про залежність стабільності гібридного режиму від організаційного потенціалу держави і сили зовнішнього демократичного тиску, зроблено висновок про послаблення організаційного потенціалу режиму В. Януковича у випадку накладання санкцій¹.

Ключові слова: міжнародна ізоляція, санкції, гібридний режим, стабільність режиму.

Досі західна, особливо європейська, політика залучення (engagement) і висування умов (conditionality) в обмін на перспективу підписання Угоди про асоціацію з ЄС у відносинах з нинішнім керівництвом України дала мало результатів. Чи зовнішній тиск у вигляді санкцій змінить хитку рівновагу між західним ресурсом і організаційним потенціалом влади? Чи санкції змусять В. Януковича змінити свою внутрішню політику і чи можуть вони вплинути на зміну влади в Україні? Для відповіді на ці запитання спиратимемося на теорію виживання і зміни режимів С. Левітські і Л. Вея [14], і тим самим буде перевірено її придатність для пояснення майбутнього політичного режиму в Україні.

Політичний контекст

Згортання демократизації в Україні вперше було відзначено у звіті Freedom House у березні 2011 р., вже через рік після приходу В. Януковича до влади. У звіті зафіксовано погіршення показників демократизації України, що спричинило зміну статусу «вільної» країни на попередньо існуючий – «частково вільної». Через місяць організація підготувала спеціальний звіт про погіршення стану демократії в Україні [1]. З того часу негативні оцінки тільки посилювались, аж доки не досягли піку у виступі А. Меркель у бундестазі, яка 10 травня 2012 р. прирівняла Украї-

ну до Білорусі, назвавши її диктатурою [7]. А 5 червня 2012 р. в інтерв'ю радіо «Свобода» колишній посол США в Україні Стівен Пайфер заявив: «Я не виключаю, якщо ситуація із демократією, із правами та свободами в Україні погіршуватиметься – офіційний Вашингтон повернеться до питання санкцій проти України» [3]. 22 вересня 2012 р. Сенат США ухвалив резолюцію, в якій закликав керівництво України негайно звільнити Ю. Тимошенко й інших опозиціонерів. У резолюції було звернення до Держдепартаменту США запровадити заборону на видачу віз «для усіх відповідальних» за ув'язнення і погане поводження з Ю. Тимошенко та іншими опозиційними політиками [15]. Врешті 10 грудня 2012 р. Рада ЄС ухвалила резолюцію щодо України, де поряд з негативною оцінкою останніх виборів підтвердила готовність підписати з Україною Угоду про асоціацію за умови «відчутного прогресу» у трьох раніше визначених сферах – відповідність виборів міжнародним стандартам, вирішення питання вибіркового правосуддя і здійснення раніше визначених реформ [2].

В українських медіях суть дискусій переважно зводиться до питання – будуть санкції чи ні? Зосередження уваги лише на факті санкцій не дає можливості поглянути далі: які мотиви санкцій і яких наслідків очікує Захід від їх застосування чи незастосування?

¹ Автор висловлює подяку Денисові Великожону за допомогу у проведенні цього дослідження.

У коментарях українських спостерігачів домінує думка про те, що Захід не піде на оголошення санкцій чи то з економічних міркувань, щоб, мовляв, не втратити свій бізнес [8], чи з геополітичних мотивів, щоб не втратити Україну [10]. Ця думка є надто поверхневою, оскільки: 1) відштовхується від хибного уявлення про геополітичну вагу України у протистоянні Заходу і Росії; 2) санкції (ізоляція) розглядаються лише як демонстраційний засіб тиску чи ресурс у досягненні стратегічних переваг.

Крім того, європейська політика висунення умов (conditionality) в обмін на потенційні переваги від підписання Угоди про асоціацію у випадку України не спрацювала, що демонструє відмова В. Януковича звільнити Ю. Тимошенко [14]. Ця непослідовність послабила західний демократичний вплив і дозволила проросійськи налаштованим елітам в Україні педалювати тему безспішності вступу до ЄС. Україна й надалі залишається у «сірій зоні», а «втома від України» скінчилася роздратуванням через недотримання обіцянок В. Януковичем «вирішити справу Тимошенко». Після виборів режим в Україні все частіше почали називати авторитарним, але санкції так і не було накладено. Влада в Україні й надалі намагатиметься імітувати авторитаризм, але в умовах існуючих структурних обмежень режим буде не більше ніж квазіавторитарним [4].

Західний тиск чи внутрішні ресурси?

Досі дискусія про причини падіння і виживання гібридних режимів не дала однозначних відповідей. Якщо актороцентричні теорії пропонують пояснення вже існуючих випадків, то структурні намагаються прогнозувати події. Одне з таких пояснень запропонували західні політологи Стівен Левітські і Лукан Вей. У своїй праці про стабільність і зміни гібридних режимів вони беруть до уваги три фактори: інтенсивність зв'язків режиму із Заходом (linkage), організаційний потенціал держави чи правлячої партії (organizational power) і уразливість держави до західного тиску (leverage). Аналізуючи ці фактори у 35 країнах протягом 1990–2008 рр., вони виявили таке.

Коли зв'язок із Заходом був значним, як у Східній Європі, гібридні режими демократизувалися. Там, де зв'язок був низьким, як у країнах колишнього СРСР, зовнішній демократичний тиск був слабшим. У цих країнах режими формувалися відповідно до організаційних можливостей еліт. Там, де організаційний потенціал держави і правлячої партії був високим, правлячі групи змогли подолати опозицію і втримати

владу. Якщо ж держава і правляча партія були слабкими, виживання режимів опинилося під загрозою. Коли організаційний потенціал влади був недостатнім, щоб попередити відступництво еліт чи придушити протести, вона ставала вразливою навіть до слабких дій опозиції. У таких країнах третій фактор – уразливість держави до західного демократичного тиску – часто був вирішальним. Там, де стратегічний чи економічний потенціал держави стримував такий тиск (як у випадку Росії), або там, де був значний антидемократичний тиск (Росії на Білорусь), навіть слабкі режими збереглися без змін.

Якщо ж західний ресурс виявлявся сильнішим, ті режими не встояли. Так і в Україні після «Помаранчевої революції» виникла слабка «дефектна демократія». Проте за відсутності тісних зв'язків із Заходом нові лідери часто ставали авторитарними (як у Грузії), а там, де Захід діяв непослідовно, слабка демократія не могла консолидуватись (як в Україні). Варіанти взаємодії зовнішнього тиску та організаційного потенціалу влади подано у таблиці 1.

Таблиця 1. Варіанти взаємодії зовнішнього тиску та організаційного потенціалу влади

	Сильний вплив	Слабкий вплив
Сильний потенціал	Нестабільний авторитаризм	Стабільний авторитаризм
Слабкий потенціал	Зміна влади	Режим виживає

Джерело: таблицю складено автором на основі праці С. Левітські і Л. Вей [14].

Аналіз даних

У цій частині проілюстровано зміни за трьома показниками: зв'язки із Заходом, організаційний потенціал влади і сили західного тиску порівняно з даними, виявленими С. Левітські і Л. Вей. Тут подано тільки результати обчислень, без пояснення методики розрахунку і використання даних². У таблицях 2–3 подано узагальнені значення показників порівняно з 2008 р. Результати 2008 р. обраховано С. Левітські та Л. Вей (табл. 2).

Динаміку показників 2012 р. порівняно з 2008 р. подано у таблиці 3.

Таблиця 2. Взаємодія зовнішнього тиску і організаційного потенціалу влади, 2008 р. та 2012 р.

Показник	2008 рік	2012 рік
Західний тиск	високий рівень	низький/середній
Організаційний потенціал	низький рівень	середній рівень
Зв'язки із Заходом	низький рівень	середній рівень

² Методику розрахунку, опис і аналіз даних подано у повній версії дослідження, розміщеній на сайті Центру політичних досліджень НаУОА [6].

Таблиця 3. Взаємодія зовнішнього тиску і організаційного потенціалу влади, 2008 р. та 2012 р. (динаміка показників)

Показник	2008 рік	2012 р.
Західний тиск	високий	низький/середній
ВВП, млрд дол.	137	180
Організаційний потенціал влади	2 (низький)	5 (вище за середній)
Масштаб влади	2	2
Згуртованість влади	0	1
Масштаб партії	0	2
Згуртованість партії	0	0
Зв'язки із Заходом	0,31 (низький рівень)	0,53 (середній рівень)
Економічні зв'язки	-	4
Суспільні зв'язки	-	-
Комунікативні зв'язки	-	2
Міжурядові зв'язки	-	2

Що показує цей аналіз? За низького/середнього тиску і середнього організаційного потенціалу режим залишається нестабільним, але виживає. У випадку В. Януковича маємо середній організаційний потенціал (концентрація влади врівноважується структурними обмеженнями і зростаючою напругою всередині правлячої групи) і середній тиск (у зв'язку з процесом підписання Угоди про асоціацію Україна перебуває у постійному полі зору ЄС, а внутрішній борг і погана економічна ситуація роблять її залежною від кредитів МВФ). Зв'язки із Заходом також перебувають на середньому рівні. У цій ситуації один чинник урівноважується іншим. У разі підписання Угоди про асоціацію з ЄС зв'язок із Заходом посилиться, що ускладнить можливість використання як «виборчих технологій», так і відвертого насилля на виборах 2015 р. Підписання Угоди фактично позбавляє В. Януковича шансів залишитися при владі. Більше того, підписання Угоди є чи не єдиним інструментом повернення України на демократичний шлях розвитку. Якщо ж Угоду не буде підписано, у Заході вичерпаються політичні аргументи і там можуть вдаватися до санкцій.

Санкції – це різновид західного ресурсу, який, у разі його застосування, має показати, наскільки український режим вразливий до західного тиску. Теоретично персональні санкції мають зрушити хитку рівновагу на користь Заходу – послабляють організаційний потенціал і посилять західний вплив. З іншого боку, санкції змусять режим захищатися, що може розкрутити хвилю насилля. Отже, щоб санкції були ефективними – змусили В. Януковича дотримуватися демократичних правил гри, принаймні три умови мають бути виконані: санкції повинні впроваджуватись у момент найбільшої вразливості режиму (умова часу); вони мають бути масштабними (умова обсягу)

і, врешті-решт, бути спільними, тобто відображати єдину позицію США і ЄС (умова єдності). Дотримання кожної з цих умов, а особливо умови єдності, буде означати, що ЄС і США мають спільні мотиви для прийняття такого рішення. Попри визнання ліберальних цінностей спільною платформою для США і ЄС, у гру можуть вступати і стратегічні мотиви, що може підважити єдність не тільки у діях США та ЄС, а й усередині самого ЄС.

Санкції: мотиви і наслідки

Чому, попри «брудні» вибори, США і ЄС утрималися від накладання санкцій? У Вашингтоні і Брюсселі були свої мотиви. У США склалося два погляди щодо санкцій: експертний і урядовий. Міжнародні організації та їх представники, такі як Девід Кремер (президент Freedom House) чи Стівен Пайфер (експерт близького до демократів Інституту Брукінгса, посол США в Україні (1997–2000 рр.)), схильються до введення санкцій [3]. Натомість урядовці вважають, що краще здійснювати тиск через «залучення» (engagement) – відновлення співпраці з МВФ, участі американських компаній в енергетичних проєктах тощо. Такі дії, з точки зору урядовців, мають стримати Україну від подальшого сповзання до авторитаризму і в орбіту Росії.

Метою санкцій є зміна політики, зміна влади або отримання стратегічних переваг на свою користь. Проте у США та ЄС розуміють, що навіть персональні санкції – це дуже непевний інструмент і ефект може бути зворотним. Крім того, у ЄС рішення про накладання санкцій ускладнюється процедурними, але передусім політичними міркуваннями, головне з яких – використання всіх позитивних інструментів. Тому досі на Заході не самі санкції, а погрозу їх використання розглядали як засіб тиску на В. Януковича. Попри розбіжності в мотивах, питання персональних санкцій не зійшло з порядку денного і залишається засобом «м'якого тиску».

Ненакладання санкцій після виборів вказує на те, що Захід не мав спільного мотиву у ситуації, коли не всі дипломатичні механізми було вичерпано (умов єдності і часу не було дотримано, що робило умову обсягу нерелевантною). Простіше кажучи, Захід не хотів робити «холостий постріл».

Санкції – це вказівка на те, що з керівництвом країни не можна вести мову у форматі демократичного діалогу. У Вашингтоні і Берлі-

ні розуміють, що санкції не зроблять українську владу демократичною. Навпаки, вони лише посилять антизахідну пропаганду, віддалять Україну від ЄС і можуть бути використані В. Путіним для блокування зближення України з ЄС і включення її в російську сферу впливу. Отже, санкції можуть послабити організаційний потенціал режиму, але посилити «системну уразливість»³ країни, тобто матимуть протилежний ефект. Санкції щодо недемократичних лідерів дуже рідко мали оздоровчий ефект – повернення до демократичних правил гри. Частіше бувало навпаки – посилення репресій, особливо у персоналістських режимах, як у випадку О. Лукашенка [12].

Це добре усвідомлюють у західних столицях, тому існуюча ситуація використовується як інструмент «м'якого тиску» з метою: а) збереження впливу на керівництво України; б) зменшення «системної уразливості» країни на початку нової хвилі рецесії. Захід розраховує на: 1) власний потенціал; 2) переконання в тому, що В. Янукович не піде на зближення з В. Путіним у стратегічних питаннях (вступ до Митного союзу). Якщо ж В. Янукович і піде на стратегічні поступки В. Путіну (замість вступу до Митного союзу обере м'якший варіант – змінить статус спостерігача на асоційоване членство чи дозволить приватизувати стратегічні ресурси – ГТС, промислові об'єкти тощо), ця зміна у зовнішній політиці України буде радше іміджевою, ніж стратегічною втратою Заходу.

Попри перерозподіл ресурсів на користь «сім'ї», стабільність режиму є низькою [5]. Низька стабільність, або нездатність реагувати на внутрішні і зовнішні виклики, є свідченням уразливості режиму. Введення санкцій тільки посилює б уразливість. У таких умовах вплив «непередбачуваних змінних» – новий виток економічної кризи, обвал гривні, техногенна чи екологічна катастрофа – міг би стати фактором, що порушить керованість усередині країни. Отже, санкції залишаються відкладеним у часі інструментом тиску з метою збереження впливу на ситуацію в країні або інструментом зміни влади, якщо та зробить стратегічні помилки.

Якщо В. Янукович не зробить стратегічних помилок, він може утриматись при владі до закінчення президентських повноважень. Підписання Угоди про асоціацію з ЄС означатиме посилення зв'язків із Заходом, тобто фактично втрату влади у 2015 р., але без юридичних на-

слідків (судового процесу). Непідписання, по суті, те ж саме, але з імовірними юридичними наслідками. Президент це усвідомлює, тому намагається не робити поспішних кроків. Але часу на прийняття рішень залишається все менше. У разі непідписання Угоди Президенту залишається білоруський варіант. За допомогою референдуму зміна закону про вибори президента – для забезпечення перемоги у першому турі, розпуск парламенту, впровадження мажоритарної системи виборів і зменшення кількості депутатів у ВР для забезпечення одноосібного контролю Партії регіонів у парламенті. Але, як уже було зазначено вище, ризики тут дуже високі через фактори, непідконтрольні президенту.

Якщо ці висновки правильні, то для забезпечення політичного майбутнього В. Янукович змушений буде виконати вимоги Заходу, а не Росії. «Білорусизація» країни буде актом відчаю В. Януковича. У нього немає ні державної економіки, як у О. Лукашенка, ні природних ресурсів, як у В. Путіна, ні підтримки низів, як у них обох. Проте у В. Януковича є олігархи, опозиція, більш динамічні ЗМІ, громадські організації і невдоволене суспільство, яких немає у Білорусі і Росії. Вибір білоруського шляху однозначно викличе санкції, які будуть більш відчутними, ніж у Білорусі. Це може спровокувати розкол в оточенні президента і масові протести знизу. Беручи до уваги ці ризики, ймовірність такого сценарію залишається незначною. Так чи інакше, міжнародна ізоляція – це ресурс, яким не можуть не скористатися ні на Заході, ні в Росії.

Оцінки сценаріїв

Отже, між «м'яким» та «жорстким» сценаріями розвитку подій більш імовірним виглядає проміжний – намагання зберегти владу, не вдаючись до різких кроків. Для самого президента і для країни оптимальним варіантом був би «чистий» відхід від влади. Це означає звільнення Ю. Тимошенко, прийняття пакету законів, спрямованих на виконання вимог ЄС, підписання Угоди про асоціацію з ЄС в обмін на гарантії особистої безпеки від опозиції і «зовнішніх гравців». Проте у країнах, де є політичні в'язні, прикладів «чистого» відходу від влади не було. У В. Януковича є можливість піти цим шляхом, але логіка його попередніх дій робить цей варіант малоімовірним. Силовий, білоруський, варіант, як було сказано, надто ризико-

³ Про поняття «системна уразливість» див.: [11].

ваний, тому можливий тільки у результаті безвиході. Залишається «серединний» варіант – спроба зберегти владу, не вдаючись до радикальних кроків, шляхом роз'єднання та кооптації опозиціонерів, підкупу, шантажу, використання адміністративного ресурсу і «технологій» легітимації «вкрадених» виборів. Цей третій шлях може зійти і до силового варіанту збереження влади за пасивної позиції суспільства та Заходу.

«Серединний» варіант здається більш імовірним у теперішніх умовах, але це не більш ніж проекція можливих дій з урахуванням існуючих можливостей і обмежень. Реальні кроки влади і громадян у несприятливій міжнародній обстановці будуть свідчити про здатність двадцятидворічного суспільства відповідати на виклики сучасного світу.

Висновки

Запропонований аналіз спирається на теорію виживання і зміни режимів С. Левітські та Л. Вея. У роботі стверджується, що саме санкції можуть посилити західний ресурс і тим самим послабити організаційний потенціал режиму, тобто змусити його відмовитись від «жорсткого» чи «серединного» сценаріїв утри-

мання влади. Проте санкції можуть стати реальною загрозою для влади лише за дотримання умов часу, обсягу і єдності. Як показує попередній досвід, досягнення останньої умови може бути найважчим. До сьогодні питання санкцій залишалося відкладеним у часі інструментом контролю і тиску на українську владу. Політика «м'якої ізоляції» вказує на те, що Захід намагався діяти розсудливо – використовував позитивні стимули («більше за більше»), залучаючи Україну до співпраці. Така політика, однак, виявилася малоефективною щодо В. Януковича. М'яка ізоляція з перспективою потепління залишає для президента шанс вирішити питання особистого політичного майбутнього. Умовою уникнення санкцій (і можливого судового переслідування) є виконання вимог ЄС для підписання Угоди про асоціацію. Ці стратегічні поступки, згідно з теорією С. Левітські і Л. Вея, означатимуть посилення зв'язків із Заходом. Це, у свою чергу, означає мирну зміну влади і можливість повернення на шлях демократичного розвитку. Якщо ж ціна поступок виявиться більшою, ніж ціна збереження влади, західний тиск (санкції) можуть бути використані у момент найбільшої уразливості В. Януковича. Розгляд умов, за яких можливою є не лише зміна влади, а й зміна політики нової влади, є важливим напрямом подальших досліджень.

Список літератури

1. Б'ючі на сполох: на захист демократії в Україні. Звіт Freedom House щодо стану демократії та захисту прав людини в Україні [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.freedomhouse.org/sites/default/files/inline_images/Freedom%20House_UKR.pdf. – Назва з екрана.
2. Висновки Ради ЄС по Україні (повний текст документа) [Електронний ресурс] // Тиждень.ua. – Режим доступу: <http://tyzhden.ua/Politics/67242>. – Назва з екрана.
3. Екс-посол Пайфер: У США більше не сприймають Україну як демократичну державу [Електронний ресурс] // Інформаційне агентство УНІАН. – Режим доступу: <http://www.unian.ua/news/535602-eks-posol-payfer-u-ssha-bilshhe-nesprigymayut-ukrajinu-yak-demokratichnu-derjavu.html>. – Назва з екрана.
4. Мацієвський Ю. Псевдо, квази или полу: какой политический режим формируется в Украине? / Ю. Мацієвський // Ойкумена. – 2011. – № 8. – С. 128–145.
5. Мацієвський Ю. Від хаосу до порядку: чи стабільний політичний режим у постпомаранчевій Україні / Юрій Мацієвський // Наукові записки НаУКМА. – 2011. – Том 121: Серія «Політичні науки». – С. 17–20.
6. Мацієвський Ю. Західний тиск чи внутрішні ресурси: санкції і сценарії виживання політичного режиму в Україні? [Електронний ресурс] / Юрій Мацієвський. – Режим доступу: <http://cpr.oa.edu.ua/wp-content/uploads/2013/02/External-Pressure-and-Survival.pdf>. – Назва з екрана.
7. Меркель: в Україні – диктатура та репресії [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.youtube.com/watch?v=3zxPs9QzcoY>.
8. Стратієвський С. Україна Януковича: Європа не покарає, Росія не приборкає [Електронний ресурс] / С. Стратієвський. – Режим доступу: http://zaxid.net/home/showSingleNews.do?ukrayina_yanukovicha_yevropa_ne_pokaraye_rosiya_ne_priborkaye&objectId=1256375. – Назва з екрана.
9. Україна рухається до російського авторитаризму – Стивен Пайфер [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.radiosvoboda.org/content/article/24604785.html>. – Назва з екрана.
10. Фесенко В. США навряд чи введуть санкції проти України, – політолог [Електронний ресурс] / В. Фесенко. – Режим доступу: http://zaxid.net/home/showSingleNews.do?ssha_navryad_chi_vvoditumut_sanktsiyi_proti_ukrayini_politolog&objectId=1256163. – Назва з екрана.
11. Doner R. F. Systemic Vulnerability and the Origins of Developmental States: Northeast and Southeast Asia in Comparative Perspective [Електронний ресурс] / R. F. Doner, B. K. Ritchie, D. Slater. – Режим доступу: http://info.worldbank.org/etools/docs/library/207464/doner_ritchie_slater_systemic_vulnerability.pdf. – Назва з екрана.
12. Escibá-Folch A. Authoritarian Responses to Foreign Pressure: Spending, Repression, and Sanctions [Електронний ресурс] / A. Escibá-Folch. – Режим доступу: http://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=1475214. – Назва з екрана.
13. Kudelia S. When External Leverage Fails. The Case of Yuliya Tymoshenko's Trial / S. Kudelia // Problems of Post-Communism. – Vol. 60. – № 1. – January–February 2013. – P. 29–42.
14. Levitsky S. Competitive Authoritarianism: Hybrid Regimes After the Cold War / Steven Levitsky, Lucan A. Way // Problems of International Politics: Cambridge University Press, 2010. – 517 p.

15. S. Res. 466. Calling for the release from prison of former Prime Minister of Ukraine Yulia Tymoshenko [Електронний ре-

сурс]. – Режим доступу: <http://www.gpo.gov/fdsys/pkg/BILLS-112sres466ats/pdf/BILLS-112sres466ats.pdf>. – Назва з екрана.

Yu. Matsiyevsky

WESTERN LEVERAGE AND THE PROSPECTS FOR THE UKRAINE'S REGIME SURVIVAL

This paper seeks to assess the capacity of Ukraine's regime to withstand the Western pressure. Drawing on Levitsky and Way theses about the dependence of the regime's stability on the organizational power and the external democratic pressure (western leverage), the paper asserts the weakening of organizational power of V. Yanukovych's government, if the personalized sanctions are imposed.

Keywords: International isolation, sanctions, hybrid regime, regime stability.

Матеріал надійшов 15.03.2013

УДК 32:323

Чабанна М. В.

ПРОЗОРИСТЬ ДІЯЛЬНОСТІ СУБ'ЄКТІВ ПРИЙНЯТТЯ ВЛАДНИХ РІШЕНЬ В УКРАЇНІ: ДОСТУП ГРОМАДСЬКОСТІ ДО ПУБЛІЧНОЇ ІНФОРМАЦІЇ

У статті розглянуто особливості реалізації права громадян на доступ до інформації про діяльність суб'єктів прийняття рішень на державному рівні в Україні, гарантування якого є ознакою демократичності політичного режиму.

Ключові слова: інформаційна прозорість, суб'єкти прийняття рішень, доступ до публічної інформації.

Інтерпретація поняття інформаційної прозорості

Важливими чинниками забезпечення ефективності функціонування демократії, взаємодії держави та суспільства, зростання довіри суспільства до владних структур є прозорість та відкритість функціонування системи державного управління. Організація Об'єднаних Націй вважає прозорістю наявність вільного доступу громадськості до актуальної та достовірної інформації про політичну та економічну діяльність уряду, про відповідні рішення та їх виконання, а також розуміння суспільством процесу прийняття владних рішень. Підзвітність при цьому є відповідальністю за здійснений вибір та дії [18, с. 11]. Спільний проект Freedom House (США) та The Albert Shanker

© Чабанна М. В., 2013

Institute (США) також інтерпретує прозорість урядування як відкритість рішень та дій влади для громадського розгляду, наявність доступу громадськості до вказаної інформації. Відповідно, принципом підзвітності виступає відповідальність обраних урядовців або посадовців, призначених обраними особами, за свої рішення та дії перед електоратом [17]. Тобто прозорість влади стосується і такого аспекту інформаційного доступу, як підзвітність (відповідальність влади). І Freedom House, і Open Society Foundation (США), і Центр прикладних досліджень та Bertelsmann Stiftung (Фонд Бертельсмана, Німеччина) подають прозорість та підзвітність влади як суміжні поняття: підзвітність, яку інтерпретують як обов'язок владних суб'єктів звітувати про результати діяльності, прямо пов'язана з процесом інформу-